

KIBLENİN KÂBE'YE ÇEVİRİLMESİ*

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler!

Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi, ihsânı, ikrâmı dünyada ve âhirette üzerinize olsun...

a. Rasûlüllah'ın Kible Hakkında Arzusu

Tefsir sohbetime Bakara Sûre-i Şerifesi'nin 144. ayet-i kerimesini okuyarak başlamak istiyorum. Allah-u Teâlâ Hazretleri buyuruyor ki, *bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*:

قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ
قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ
الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ
شَطْرَهُ وَإِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ
أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ

(البقرة : ١٤٤)

(Kad nerâ tekallübe vechike fi's-semâ', felenüvelliyenneke kıbleten terdâhâ, fevelli vecheke şatra'l-mescidi'l-harâm, ve haysü mâ kümtüm fevellû vücûheküm şatrahû,

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

ve inne'llezîne ûtü'l-kitâbe leya'lemûne ennehu'l-hakku min rabbihim, ve ma'llâhu bi-gâfilin ammâ ya'melûn.) (Bakara, 2/144) Sadaka'llâhu'l-azîm.

Önce kelimelerini açıklayayım ayet-i kerimenin: (Kad nerâ) Kad, muzârînin başına geldiği zaman, bazı kereler mânâsını taşır. (Mâzî, geçmiş zaman; muzârî şimdiki zaman ve geniş zaman.) Yâni, “Zaman zaman, bazı kereler senin şöyle yaptığını görüyoruz. Ben Azîmü’ş-şan görüyorum ey Rasûlüm!” diyor Allah-u Teâlâ Hazretleri.

(Kad nerâ tekallûbe vechike fi's-semâ') “Zaman zaman yüzünü semâya çevirdiğini, gökyüzüne çevirdiğini ben Azimü’ş-şan, alemlerin Rabbi görüyorum, ey Rasûlüm!” buyuruyor. Biliyorsunuz azamet sîgasıyla, “Biz görüyoruz” şeklinde geçiyor ama, Allah-u Teâlâ Hazretleri vâhid ü ehad ü ferd ü sameddir; şerîki nazîri yoktur. Lâ ilâhe illa'llah'tır, Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh'tır... Kesin. Ama burada biz denmesi, azamet sîgası olduğundan, Arapça'nın üslûbundan.

Peygamber Efendimiz Medine-i Münevvere'ye hicret ettiği zaman, Allah-u Teâlâ Hazretleri kendisine, “Namaz kılarken Beytü'l-Makdis'e, yâni Kudüs'e, Mescid-i Aksâ'nın olduğu şehre dönün!” diye emrettiği için, oraya dönerek namaz kılıyordu. 15-17 ay kadar Medine-i Münevvere'de böyle namaz kılmıştı. Ama namaz kıldığı zaman, içinden Kâbe-i Müşerrefe'yi istiyordu, özlüyordu.

Çünkü Kâbe-i Müşerrefe, İbrâhim AS'ın İsmâil AS'la beraber yenilediği, yeryüzünün en eski mabedi. Kudüs'teki Beytü'l-Makdis'ten, Mescid-i Aksa'dan daha şerefli... Oraya arzusu vardı.

Mekke'deyken, müezzin mahfeli tarafında namaza durduğu zaman, hem Kâbe-i Müşerrefe önünde oluyordu, hem de Beytü'l-Makdis'e doğru dönmüş oluyordu. İkisini birden idare etmek mümkün oluyordu. Bir dönüşte, ikisini birden sağlamak mümkün oluyordu.

Ama Medine'de, Kudüs'e doğru dönünce artık Mekke arkada kaldığından, Kâbe arkada kaldığından dolayı, kıblenin Kâbe olmasını temenni ederek gökyüzüne bakıyordu. Cenâb-ı Hak'tan duasını kabul etmesini istiyordu.

Belki de, Medine'de yaşayan yahudilerin, “Muhammed hem bizim dinimizi tenkit ediyor, hem de bizim saygı duyduğumuz Mescid-i Aksâ'ya dönüyor!” filân diye, dedikodu etmelerine de üzülüyordu. Yüzünü semâya çevirip, öyle bekliyordu. “Bunu görüyoruz. Zaman zaman böyle yaptığını görüyorum ey Rasûlüm!” buyuruyor Allah-u Teâlâ Hazretleri.

(Felenüvelliyenneke kıbleten terdâhâ) “Biz — yâni ben Azîmü'ş-şan, alemlerin Rabbi— kesin olarak, muhakkak ve mutlakà, seni razı olduğun kibleye döndüreceğiz, döndürüyoruz.”

Şimdi burada *vellâ-yüvellî*, çevirip döndürmek mânâsına gelen bir fiil. Bunun başına *le lâm-ı te'*kidi geliyor. *Fe* takısı, “Madem böyle arzu ediyorsun, binâen aleyh, o halde ben de çevireceğim!” mânâsına bir alâka belirtiyor.

Yâni *nüvellî* denmiyor, “Muhakkak çeviriyoruz, işte çevireceğiz!” mânâsına *lenüvellî* deniyor.

Bir de sonunda (-*yenne*) geliyor. Buradaki *ye*'den sonra *enne*'nin, yâni şeddeli bir *nun*'un olması, buna *nûn-u te'kid-i sakîle* derler. Arapça'da fiilin sonuna böyle şeddeli *nun* gelirse, “Muhakkak, mutlaka bunu böyle yapacağım!” mânâsı çıkar. Cenâb-ı Hak burada ifadeyi iki türlü kuvvetlendirme ile, başına *le* getirip, sonuna da *nûn-u te'kid-i sakîle* getirerek kuvvetlendiriyor. “Muhakkak, mutlaka, işte madem böyle arzu ediyorsun, seni razı olduğun kibleye çeviriyoruz, çevireceğiz!” denmiş oluyor.

Tabii, Arapça'da bu muzârî sîgası dediğimiz, bizim Türkçe'deki şimdiki zamana, geniş zamana ve biraz da istikbale kayar mânâsı... Yâni meselâ; çeviriyorum mânâsına da gelir, çeviririm mânâsına da gelir, çevireceğim mânâsına da gelir. Zamanın böyle bir kullanımı var. Tabii bu ayet yeni indiği sırada henüz çevrilmemiş olduğu için, “Muhakkak ve muhakkak, çok kısa zamanda, ey Rasûlüm senin istediğin kibleye seni mutlaka çevireceğim, işte bu ayetle, bu emrimle çeviriyorum!” buyurmuş oluyor Cenâb-ı Hak.

(*Fevelli vecheke şatra'l-mescidi'l-harâm*)
“Haydi artık, yüzünü Mescid-i Haram şatırına çevir!” *Şatr*, bir şeyin yarısı demek. Yâni, bir elmayı bölsen, birini karşındakine versen —yarım elma, gönül alma— işte şatır, bir parçası, bölüğü demek olur. Burada taraf

mânâsına geliyor, insanın yönlerinin bir tarafı olmuş oluyor. “O halde sen de yönünü el-Mescidü'l-Haram’a çevir hadi bakalım! Madem istiyordun, işte biz de seni istediğin kibleye muhakkak çeviriyoruz. Al, duanı kabul ettim, temennîni ihsân eyledim sana... Ey Rasûlüm, hadi bakalım yönünü Mescid-i Haram’a çevir!” diye bu ayet-i kerime ile, Peygamber Efendimiz’e Kâbe-i Müşerrefe’ye dönmesini emretmiş oluyor.

Arkasından da buyuruyor ki: (*Ve haysü mâ kümtüm*) Burada *kün-te* demiyor, *küntüm* diyor. *Küntüm*, sizler demek, yâni çoğul. “Ey Rasûlüm, sen...” demiyor, “Ey mü’minler, sizler...” denmiş oluyor. “Ey mü’minler, sizler de nerede olursanız olun, (*fevellû vücûhe-küm şatrahû*) Mescid-i Haram’ın olduğu tarafa yüzlerinizi sizler de döndürün!” Şimdi bundan dolayı, herkes namaz kılarken o tarafa dönecek, kibleye dönecek.

Eğer bir insan nasib olsa, Mekke-i Mükەرreme’ye gitmiş olsa,—şimdi bu hacı kardeşlerimize nasib olmuş olan durum— Mescid-i Haram’a girmiş olsa... Şimdi burada açıklayayım, belki aralarında incelikleri bilmeyenler olabilir dinleyici kardeşlerimin içinde:

Bir Kâbe-i Müşerrefe var.. Üstüne siyah atlastan, ipekten örtü bürünen; üstüne altın sırma ile âyetler yazılan, altından kapısı olan ve kuzey tarafında, üstüne gelen sular oradan aksın diye altınoluğu olan; bir kenarında da şöyle yarım daire şeklinde duvarı olan; çok iri,

somya gibi büyük, iri taşlarla yapılmış olan, böyle gri renkli, duman renkli koyu taşlarla yapılmış, aradaki harçları beyaz bir bina... Örtüsü yarıya kadar kıvrılıp kaldırıldığı zaman, o yapısı da görülür. İşte Kâbe-i Müşerrefe denilen, Beytullah denilen asıl bina bu...

Altın kapılı olan, etrafında tavaf edilen, bir köşesinde Hacerü'l- Esved bulunan, öbür tarafında da yarım daire şeklinde kısmı olan; ki orası da Beytullah'ın bir kısmıdır, içi sayılır. Oraya giren, orada namaz kılan, Beytullah'ta namaz kılmış olur. "Beytullah'a namaz kılmağa giren de, Allah'ın rahmetine dalmış olarak girer; günahları affedilmiş olarak çıkar." diye hadis-i şerif var. Şimdi Kâbe-i Müşerrefe bu...

Bunun etrafında da tavaf ediliyor, namaz kılınıyor; kubbeler var, katlar var... Bu etrafındaki geniş namaz kılma alanı da, el- Mescidü'l-Haram... Elif-lamlı el-Mescid, Haram da onun sıfatı oluyor. Yâni Cenâb-ı Hakkın hürmetli kıldığı, ihtirama çok şâyeste olan mübarek mescid. Bunun ortasında Kâbe binası var, Kâbe binasının etrafı da el-Mescidü'l-Haram... Tabii bu Mescidü'l-Haram'ın da kenarda, ortadaki avlu gibi kısmın etrafında kubbeli kapalı kısımları var... Sonradan bu yakın yıllarda yapılmış iki katlı, üç katlı kısımlar var, minareler var, kapılar var... Çeşit çeşit kapıları, çeşit çeşit minareleri var. Oradan dışarı çıktığınız zaman, Mescidü'l-Haram'dan dışarı çıkmış oluyorsunuz.

Bunları niçin anlatıyorum? Mescid-i Haram'da olan kimse nereye dönecek?.. Kâbe'ye yüzünü dönecek, yâni yüzü Kâbe'ye bakıyor olacak. Mescidü'l-Haram'ın içinde, o mübarek mescidde namaz kılan kimse, başka tarafa dönemez.

O mübarek mescidde namaz kılmak nedir? Yüz bin misli sevaptır. İstanbul'da, Ankara'da, Adana'da kılınan namaza göre yüz bin misli sevabı fazladır. Onun için, hacı oraya gelip bir namaz kıldı mı, kazandığı sevaplarla bütün masraflar telâfi edilmiş oluyor.

Mescid-i Haram'dakilerin yönü Kâbe'ye dönecek. Mekke'dekilerin kıblesi, Mescid-i Haram'dır, çünkü daha geniş... Artık onlar ille Kâbe'yi tutturamaz ama, Mescid-i Haram'a dönecek. Artık başka diyardakilerin kıblesi de Mekke'dir. O ince şeyi tutturamazlar ama, dünyanın her neresinde olurlarsa olsunlar, Mekke tarafına dönecekler. İstikbal-i kible, kibleye yönelmek demek.

(Ve haysü mâ kümtüm fevellû vücûheküm şatrahû) “Ey müslümanlar siz dünyanın neresinde olursanız olun, yüzlerinizi o Mescid-i Haram'ın, Kâbe-i Müşerreffe'nin, Mekke-i Mükerreme'nin olduğu tarafa çevireceksiniz bundan sonra!” diye, Peygamber Efendimiz'in arkasından biz müslümanlara da böylece emir verilmiş oluyor.

(Ve inne'llezîne ûtü'l-kitâb) “Kendilerine evvelce kitap verilmiş olan kavimler...” Bunlardan maksat nedir? Yahudilerdir.

Kendilerine Mûsa AS Peygamber gönderildi ve Tevrat indirildi. Hazret-i İsâ da hristiyanlara gönderildi. Daha doğrusu Benî İsrail'e son peygamber olarak gönderildi. Ona inananlara nasrânî, hristiyan denildi. Ona da İncil'i ihsan eyledi Cenâb-ı Hak Teâlâ Hazretleri.

Şimdi onun için, bu hristiyanlara ve yahudilere Kur'an-ı Kerim'de, (*ellezîne ûtü'l-kitâb*) "Kendilerine kitap indirilmiş kimseler, ehl-i kitâb" diye bir ayrıcalık tanınıyor, bir ayrı isim veriliyor. Çünkü bunlar, Allah'ın hak peygamberlerine tâbî insanlar. Allah'ın hak kitapları kendilerine indirilmiş ama, işte hatalarını, eksiklerini de İslâm düzeltiyor. Nerede yanlış olduklarını, nasıl hata ettiklerini de beyan ediyor. Meselâ, hristiyanların Hazret-i İsâ'yı peygamberlikten çıkartıp da, Allah'ın oğlu filân demelerinin yanlış olduğunu; sonra kitaplarda da bazı değiştirmeler, çıkarmalar, atlamalar, eksiklikler olduğunu beyan ediyor Kur'an-ı Kerim.

İşte kendilerine kitap verilmiş kavimler, bu insanlar... (*İnne'llezîne ûtü'l-kitâb*) "O kimseler ki kendilerine Allah daha evvel kitap indirmişti; (*leya'lemûne*) o kavimler, yâni yahudiler ve hristiyanlar hiç şüphe yok ki, muhakkak ki biliyorlar, (*ennehü'l- hakku min rabbihim*) bu Rablerinden bir haktır. Yâni, Peygamber SAS Efendimiz'in onlara bildirdiği gerçekler, gerçektir, Allah'ın emirleridir; Kur'an-ı Kerim Allah'ın emridir, Peygamber Efendimiz Allah'ın peygamberidir. Onlar bunu çok iyi biliyorlar."

Hattâ bazen Rasûlüllah SAS'ın yanında tertibat alırlardı, aksırırlardı, hapşururlardı ki, Rasûlüllah “*Yerhamüke'llâh*” desin de, Rasûlüllah'ın duasına ersinler. Bilirlerdi, biliyorlardı. Zâten bir kısmı da bildiği için imana gelmiş, müslüman olmuştu.

(*Ve ma'llâhu bi-gâfilin ammâ ya'melûn.*)
“Allah onların böyle bildikleri halde gerçekleri saklamalarından, İslâm'a girmeme- lerinden, Rasûlüllah'a yardımcı olmamalarından, destekçi olmamalarından dolayı yaptıkları hataları, içlerindeki hasedi, kızgınlıkları, fitneyi, fesadı biliyor; Allah onların işlediklerinden asla gâfil değildir, hepsini biliyor.” Binâen aleyh, onun bir hesabı, cezası olacak demek. Bir tehdit bu...

b. Ashabın Rasûlüllah'a İtaati

Şimdi bu ayet-i kerime ile ilgili, tefsir kitaplarında anlatılan rivayetleri nakledeyim: Peygamber SAS Medine'ye gelince, Kudüs tarafına on altı - on yedi ay kadar döndü. Kendisi de istiyordu ki, kible Kâbe'ye doğru olsun... Onun üzerine bu okuduğum, izah ettiğim ayet-i kerime indi ve yön Kâbe'ye döndürüldü. Bu sefer Beytü'l-Makdis, yâni Kudüs arkada kaldı.

Biz şimdi Medine'deyiz, namaz kılıyoruz. Güneye doğru, Mekke'ye doğru kılıyoruz. Kudüs nerede kaldı?.. Arka tarafta kaldı. İlk kible Medine'ye göre kuzeydeydi, sonra güneye dönmüş oldu.

Şimdi, Ebû Saîd ibn-i Muallâ isimli şahıs diyor ki:¹

كُنَّا نَعْدُو إِلَى الْمَسْجِدِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَمُرُّ عَلَى الْمَسْجِدِ
فَنُصَلِّي فِيهِ فَمَرَرْنَا يَوْمًا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَاعِدٌ عَلَى الْمِنْبَرِ فَقُلْتُ
لَقَدْ حَدَّثَ أَمْرٌ فَجَلَسْتُ فَقَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَذِهِ الْآيَةَ (قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ
وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا)
حَتَّى فَرَغَ مِنَ الْآيَةِ فَقُلْتُ لِصَاحِبِي تَعَالَ
نَرْكَعُ رَكَعَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يَنْزِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَكُونُ أَوَّلَ مَنْ صَلَّى فَتَوَارَيْنَا
فَصَلَّيْنَاهُمَا ثُمَّ نَزَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ فَصَلَّى لِلنَّاسِ الظَّهْرَ يَوْمَئِذٍ

(ن . طب . عن أى سعيد بن معلی)

¹ Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XXII, s.303, no:770; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VI, s.291, no:11004; İbn-i Abdi'l-Ber, *el-İstîâb*, c.I, s.533; Ebû Saîd ibn-i Muallâ RA'dan.

Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, c.II, s.119, no:1968.

(*Künnâ nağdû ile'l-mescidi alâ ahdi rasûli'llâh*)
“Rasûlüllah’ın zamanında, biz zaman zaman arkadaşlarımızla, onunla beraber namaz kılmaya, Peygamber SAS Efendimiz’in yaptırdığı mescide giderdik.”

Tabii, şimdi bu mescid ne kadar büyüdü, ne kadar büyüdü... O ilk mescidin direklerini işaretlemişler, “Peygamber Efendimiz’in ilk mescidi burasıydı, asıl saha burasıydı.” diye; ortada küçücük bir nokta gibi kalıyor. Şimdi mescid çok muazzam bir şekilde büyüdü ve emin olun yer bulunmuyor!.. Hac bitti, hacıların çoğu memleketlerine döndü. Bir kısmı, Medine’ye önceden geldikleri için, Mekke’den kalktılar gittiler ülkelerine; haclarını yapmış olarak, mağfur olarak, günahları bağışlanmış olarak inşaallah... Yâni hacıların yarısı var belki...

Şimdi, bu büyütülmüş olan Mescid-i Nebevî’nin bütün her tarafı tıklım tıklım dolu, bahçesi dolu ve yine mescidi büyütme ihtiyacı var. Halbuki eski mescide göre, Peygamber Efendimiz zamanındaki durumuna göre, belki yüz misli daha büyük.

Şimdi bu zât-ı muhterem böyle anlatıyor:

“Giderdik Peygamber Efendimiz’in mescidine, (*fenusallî fîh*) orada namaz kılardık.” diyor. (*Femerarnâ yevmen*) “Bir gün yine oraya uğradık. (*Ve rasûlü'llâh SAS kàidün ale'l-minber*) Peygamber Efendimiz’e baktık ki, minberin üstüne oturmuş. (*Fekultü: Lekad hadese emrûn*) ‘Haa, bir şey oldu, mühim bir olay var!’ dedim. (*Fecelestü*) Oturdum.” diyor.

(*Fekarae rasûlü'llah SAS hâzihi'l-âyeh: Kad nerâ takallübe vechike fi's-semâ', felenüvelliyenneke kibleten terdâhâ...*)

Peygamber Efendimiz minberde otururken, şimdi benim size okuduğum bu Bakara Sûresi'nin 144. ayetini okumuş; “Onu okudu.” diyor. (*Hattâ ferağâ mine'l-âyeh*) Ayeti kerimeyi okumayı bitirince, (*fekultü li-sâhibihî*) beraber gittiğim arkadaşşıma dedim ki: (*Teâl, nerkâ' rek'ateyni kable en yenzile rasûlü'llah SAS*)

‘—Gel, ayeti duyduk ya, Rasûlüllah minberden inmeden evvel, seninle Kâbe'ye doğru iki rekât namaz kılalım!’ dedim.” diyor.

Şimdi burada, şu sahneyi gözünüzün önüne getirin, sevgili dinleyiciler ve izleyiciler! Peygamber Efendimiz yeni bir olayı, yepyeni çok mühim bir olayı, yâni İslâm dini geldikten sonra İslâm'da en önemli değişikliklerden biri; Kudüs'e doğru dönülmüşken, Kâbe'ye doğru dönülsün diye ayet geliyor, onu okuyor. Rasûlüllah daha minberin üzerinde, ayeti okumayı bitirir bitirmez, onu dinlemeye gelen bu Ebû Saîd ibn-i Muallâ isimli kişinin gayretine bakın!.. Nasıl aşk ile, şevk ile Rasûlüllah'ın emirlerini dinliyorlar!.. Ağzından çıkar çıkmaz, hemen uygulamaya geçiyorlar.

“—Rasûlüllah daha minberden inmeden, gel şu iki rekât namazı kılalım!’ dedim arkadaşşıma. (*Fenekûne evvele men sallâ*) ‘Bu kibleye ilk namaz kılanlar biz olalım!’ dedim. (*Fetevâreynâ*) Şöylekenara, arkatarafa çekildik.

(Fesalleynâ hümâ) Bu iki rekât namazı biz kıldık. (Sümme nezele'n-nebiyyü SAS) Sonra Peygamber Efendimiz indi minberden. (Ve sallâ li'n-nâsi'z-zuhra yevme izin) O gün öğle namazını insanlara, Kâbe'ye dönük olarak kıldırdı.” diyor bu râvi.

İbn-i Ömer RA'dan bir rivayete göre, Peygamber Efendimiz'in Kâbe'ye doğru ilk kıldığı namaz öğle namazıdır, salâtü'z- zuhurdur. Ama bazı râviler de diyorlar ki: “İkinci namazıydı.”

Kubâ mescidi, Peygamber Efendimiz'in mescidine göre mesafeli bir yer. Yaya gidildiği zaman bir saatten fazla süren bir mesafe. Kubâ'da namaz kılanlar, ertesi gün sabah namazında ancak haberdar olmuşlar.

Nüveyle bint-i Müslim isimli hanım sahabi diyor ki:²

صَلَّيْنَا الظُّهْرَ أَوْ العُصْرَ فِي مَسْجِدِ بَنِي حَارِثَةَ

فَاسْتَقْبَلْنَا مَسْجِدَ إِيلِيَاءَ فَصَلَّيْنَا رَكْعَتَيْنِ

ثُمَّ جَاءَ مَنْ يُحَدِّثُنَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ اسْتَقْبَلَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ

فَتَحَوَّلَ النِّسَاءُ مَكَانَ الرِّجَالِ وَالرِّجَالُ مَكَانَ

² Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XXV, s.43, no:82; İbn-i Abdi'l-Ber, *el-İstîâb*, c.I, s.622; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, c.I, s.1421; İbn-i Ebî Hâtim, *Tefsir*, c.I, s.19, no:71; Nüveyle bint-i Müslim RA'dan.

النِّسَاءِ فَصَلَّيْنَا السَّجْدَتَيْنِ الْبَاقِيَتَيْنِ وَنَحْنُ
مُسْتَقْبِلُونَ الْبَيْتِ الْحَرَامِ فَحَدَّثَنِي رَجُلٌ مِنْ
بَنِي حَارِثَةَ أَنَّ النَّبِيَّ اللَّهَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ قَالَ أَوْلَيْكَ رِجَالٌ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ

(ابن مردويه عن نويلة بنت مسلم)

(*Salleyne'z-zuhra evi'l-asra fî mescidi benî hâriseh*) “Benî Hârise yurdunda öğle veya ikindi namazını kılıyorduk. (*Fe'stakbelnâ mescide ilyâ', fesalleynâ rek'ateyn*) Kudüs tarafına doğru iki rekâtını kıldık.”

Bu Benî Hârise yurdu denilen yer, şimdiki Mescid-i Kibleteyn'in olduğu yer. “Orada öğle veya ikindinin iki rekâtını kıldık. (*Sümme câe men yuhaddisünâ enne rasûlü'llâh SAS, kad istakbele'l-beyte'l-harâm*) Sonra biz o namazın içindeyken bir zât geldi, ‘Ey cemaat! Allah’a and olsun, ben Allah’a yemin ederim ki Rasûlüllah’ın kibleyi değiştirdiğini, Kâbe’ye doğru döndüğünü gördüm. Siz hâlâ Kudüs’e doğru dönüyorsunuz!’ diye seslenince; (*fetehavvele'n-nisâü mekâne'r-ricâl, ve'r-ricâlü mekâne'n-nisâ'*) erkeklerin yerine kadınlar geldi, kadınların yerine de erkekler geldi.” Yâni, 180 derece bir yön değişikliği olduğu için, arkadakiler öne, öndekiler arkaya geçmiş oluyor.

(*Fesalleyne's-secdeteyni'l-bâkıyeteyni ve nahnü müstakbilûne'l- beyti'l-harâm.*) “İki rekâtı da bu sefer Kâbe'ye dönük kıldık.” diyor. (*Fehaddesenî racülün min benî hâriseh, enne'n-nebiyyü SAS kâle: Ülâike ricâlün yü'minûne bi'l-gayb*) Bunlar böyle sözü duyunca, namazın içinde birisinin verdiği habere göre, iki rekâtı Kudüs'e doğru kılmışken, son iki rekâtı Kâbe'ye döndürmüşler. Yerlerini de değiştirmişler, kadınlar arkaya, erkeklerin yerine geçmiş. Peygamber Efendimizi onların bu itaatlerine, yâni duydukları habere hemen uymalarına memnun olarak buyurmuş ki:

(*Ülâike ricâlün*) “Onlar o er kişilerdir ki, (*yü'minûne bi'l-gayb*) gayba inanmışlardır. Gayba inanan er kişilerdir.”

Hani Bakara Sûresi'nin başında methediliyor ya müslümanlar:

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ

وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ

(البقرة: ۲)

(*Ellezîne yü'minûne bi'l-gaybi ve yukîmûne's-salâte ve mimmâ razeknâhüm yünfikûn.*) [Onlar gayba inanırlar, namazı kılarlar, kendilerine verdiğimiz mallardan Allah yolunda harcarlar.] (Bakara, 2/3) diye. Mü'minlerin öğünülecek taraflarından bir tanesi, işte bu gayba imanlarıdır.

İmanları sapasağlam olduğundan, Allah'tan emir nasıl gelmişse, sağlam haberi alınca, “*Amennâ ve soddaknâ!*” diyorlar ve emri tatbik ediyorlar. Ne kadar güzel!.. Efendimiz'in böyle medhine de mazhar olmuşlar.

Demek ki Peygamber Efendimiz, İbn-i Ömer RA'nın rivayetine göre ilk defa öğlen; veyahut başka rivayetlere göre ikindide böyle Kâbe'ye dönük namaz kılmış. Bu Mescid-i Kibleteyn'de de aynı günde, aynı namazı kılarken iki kibleye birden, birisinden ötekisine dönerek iki kibleli kılmak da, Benî Hârise yurdundaki müslümanların işi olmuş.

Selef-i sâlihînimiz, emirleri böyle telakkî ederlerdi ve hemen anında uygularlardı. Biz de sağlam haberi alınca, onlar gibi yaparsak, Cenâb-ı Hak bizi de sever.

Şimdi burada bir mesele var: Namazda yönümüzü Kâbe'ye dönüyoruz da, yüzümüzü, gözümüzü nereye çeviriyoruz?.. Ayakta iken, secde mahalline çeviriyoruz. Hattâ bazıları, “Göğsüne bakması lâzım!” diye de söylüyorlar, huşû ve saygı böyle olur diye. Rükûda iken, ayak parmaklarımızın ucuna bakıyoruz. Secdede iken de, burnumuzun iki yanına bakmış oluyoruz. Secdede göz kapanmaz tabii.

Ama Mâlik ibn-i Enes (Rh.A)'in, Mâlikî mezhebinin ictihadı: “Mâdem ki yönünüzü kibleye dönün demiş Allah-u Teâlâ Hazretleri bu ayette, binâen aleyh namaza durduğumuz zaman, yüzümüzü kibleye doğru çevirmeliyiz!”

diye önüne doğru bakmasını, yâni yatay olarak başı hizasına doğru bakması gerektiğini ictihad olarak çıkarmışlar. Onun dışındaki umûmî mezheb alimleri de, “Huşûa uygundur, gözü etrafa bakarsa, çok şeylere takılır da huşuu gider.” diye secde mahalline bakmayı uygun görmüşler. “Yönünün, göğsünün dönmesi o dönüşü sağlar.” demişler.

c. Ehl-i Kitâbın İnad Etmeleri

وَإِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ
مِنْ رَبِّهِمْ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ

(البقرة : ١٤٤)

(*Ve inne'llezine ûtü'l-kitâbe leya'lemûne ennehü'l-hakku min rabbihim*) “Kendilerine kitap verilenler, yâni yahudiler, bu kıblenin değişmesine itiraz edip, ‘Yâ, önce dönüyordu Kudüs’e, şimdi niye dönmüyor?’ filan diye diyenler; onlar biliyorlar ki, bunun böyle olacağı onlara daha önceden kitaplarında, şeriatlarında peygamberleri tarafından da bildirilmişti. ‘Ahir zaman peygamberi gelecek, böyle böyle olacak.’ diye onu biliyorlardı. Bu dönüşün olacağını da, ve bu dönüşü itirazlarının haklı olmadığını da biliyorlardı.” Ama yine de çeşitli ters duygulardan, inattan, küfürden, hasedden dolayı işte maalesef imana geliverip, Allah’ın rızasını sağlayacak davranışı sergileyememişler.

(*Ve ma'llàhu bi-gàfilin ammâ ya'melûn.*)

“Allah onların böyle bildikleri halde gerçekleri saklamalarından, İslâm’a girmemelerinden, Rasûlüllah’a yardımcı olmamalarından, destekçi olmamalarından dolayı yaptıkları hataları, içlerindeki hasedi, kızgınlıkları, fitneyi, fesadı biliyor; Allah onların işlediklerinden asla gâfil değildir.” (Bakara, 2/144) Binâen aleyh, onun bir hesabı, cezası olacak demek.

İmtihan tabii, herkes imtihan geçiriyor. Bakın Peygamber SAS Efendimiz’in, Allah’ın emrine itaatine bakın:

“—Ey Rasûlüm, Kudüs’e dön yönünü!” deniyor;

“—Baş üstüne...” diyor, Kudüs’e dönüyor.

Ondan sonra:

“—Ey Rasûlüm, bundan sonra Kâbe’ye dön yönünü!” buyruluyor; hemen Kâbe’ye dönüyor.

Müslümanlar da öyle... Yâni emir nasılsa, onu uyguluyorlar. Ama Allah’ın öteki kullarının da öyle yapması gerekirken, birinci emrini tutup da ondan sonraki emrini tutmuyorlar, itiraz ediyorlar.

Allah-u Teâlâ Hazretleri insanı ters duygulara düşürmesin... Şeytanın kandırmasına kanarlardan eylemesin... Samîmî, ihlâslı olarak Cenâb-ı Hakk’ın razı olacağı en güzel davranışı seçip, onu yapmağa muvaffak eylesin...

Şimdi bundan sonraki 145. ayet-i kerimeyi okuyalım:

وَلَئِنْ أَتَيْتَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ مَّا
تَبِعُوا قِبْلَتَكَ وَمَا أَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ
وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ وَلَئِنْ اتَّبَعْتَ
أَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ
إِنَّكَ إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ

(البقرة: ١٤٥)

(*Ve lein eteyte'llezine ûtü'l-kitâbe bi-küllî âyetin mâ tebiû kibletek, ve mâ ente bi-tâbiin kibletehüm, ve mâ ba'dühüm bi-tâbiin kiblete ba'd, ve leini'tteba'te ehvâehüm min ba'di mâ câeke mine'l-ilmi inneke izen lemîne'z-zâlimîn.*) (Bakara, 2/145) *Sadaka'llâhu'l-azîm.*

Bu 145. ayet-i kerime. Şimdi burada Cenâb-ı Hak Teâlâ Hazretleri, o zamanki yahudilerin davranışlarını, karşı gelişlerini, inatlarını anlatıyor:

(*Ve lein eteyte'llezîne ûtü'l-kitâbe bi-küllî âyetin*) “Eğer kendilerine evvelce kitap indirilmiş bu kavme, bu adamlara, bu topluluğa, bu eski din mensublarına bütün âyetleri getirsen...” *Etâ-ye'tî* gelmek demek ama, *bi* harfi ceriyle müteaddi oluyor. (*Eteyte bi-küllî âyetin*) Yâni, “Her ayeti getirsen” demek oluyor. Arapça'da böyle *bi* harf-i ceriyle lâzım fiiller, geçişsiz fiiller geçişli hale geliyor. Onun burada uygulamasını görmüş oluyoruz.

“Bu ehl-i kitaba bütün ayet-i kerimeleri getirsen ey Rasûlüm, yâni Kur’an ayetlerini getirsen...” Ayet iki çeşittir. Kur’an-ı Kerim’in cümleleri bir ayettir. İki; peygamberlerin gösterdiği olağanüstü olaylar, mûcizeler de birer ayettir. Yâni, “Mûcize göstersen, ayet indirsen; (*mâ tebiù kibleteke*) onlar senin kıblene tâbî olmazlar.” Yâni getirdiğin halde, getirmiş olsan bile tâbî olmadılar, olmuyorlar, olmayacaklar. (*Mâ tebiù kibleteke*) “Senin kıblene tâbî olmadılar.” Yâni, sen getirmiş bile olsan bütün ayetleri, yine de bildiklerini okuyorlar, uymuyorlar.

(*Mâ ente bi-tâbiin kibletehüm*) “O halde, senin de onların kiblelerine tâbî olmanın gereği yok.” Mâdem onlar ayetler geldiği halde, Allah emrettiği halde, inat edip yapmıyorlar; o halde, sen de onların kiblesine tabi olmağa mecbur değilsin, uyacak değilsin; tâbî olma! (*Ve mâ ba’dühüm bi-tâbiin kiblete ba’d*) “Birisi ötekisinin kiblesine tâbî olacak değildir, tâbî olmaya mecbur değildir.”

(*Ve leini’tteba’t ehvâehümmin ba’di mâ câeke mine’l-ilmî inneke izen lemîne’z-zâlimîn.*) “Eğer sen Allah böyle ayetler indirdikten sonra, vahy ettikten sonra, gerçekleri bildirdikten sonra, onların hevâ ve hevesâtına tâbî olacak olursan; onların gönülleri olsun diye onların dediklerini yapacak olursan, hevâ-yı nefislerine tâbî olacak olursan, onların isteklerine uyacak olursan; (*inneke izen lemîne’z-zâlimîn*) yapmazsın ya, öyle bir şey yapacak olursan, zâlimlerden olmuş olurdun, zâlimlerin arasına girmiş olurdun!”

Zâlim ne demek?.. Zulmeden, haksızlık eden adaletle hareket etmeyen, yanlış iş yapan... “Zaten öyle bir şey yapmazsın ama; yapmış olsan, o zaman zâlimlerden olmuş olurdun. Onlar bak nasıl ters tutumlar içine giriyorlar; binaen aleyh, senin de onlara yüz vermene gerek yok, tâbî olmana gerek yok!” diye buyuruyor. Onların davranışı karşısında, Allah-u Teâlâ Hazretleri’nin Peygamber Efendimiz’e takınmasını istediği, tavsiye ettiği tavır bu.

d. Ehl-i Kitâbın Peygamber Efendimiz’i Bilmesi

146. ayet-i kerime:

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا
يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ
لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

(البقرة: ١٤٦)

(Ellezîne âteynâ hümü’l-kitâbe ya’rifûnehû kemâ ya’rifûne ebnâehüm, ve inne ferîkan minhüm leyektümûne’l-hakka ve hüm ya’lemûn) (Bakara, 2/146)

الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُكْتَرِمِينَ

(البقرة: ١٤٧)

(El-hakku min rabbike felâ tekünnenne mine’l-mükterîn) (Bakara, 2/147) Bu da 147. ayet-i kerime.

Şimdi, (*Ellezîne*) “Okimselerki, (*âteynâhümü’l-kitâb*) onlara biz daha önce vahiy indirmiştik, kitap vermiştik.” Yâni, “Kendilerine vahiy edip, peygamber gönderip, kitap indirdiğimiz o eski kavimler, yâni yahudiler, hristiyanlar, (*ya’rifûnehû kemâ ya’rifûne ebnâehüm*) sana inen Kur’an-ı Kerim’in hak kitap olduğunu, senin hak peygamber olduğunu evlâtlarını bildikleri gibi kesin bilirler.”

Araplarda, bir darb-ı mesel olarak bu söz kullanılırmış. “Evlâdımı bilir gibi bilirim!” derlermiş. “Çok kesin olarak bilirim!” mânâsına kullanılan bir tabirmiş. Onun için böyle buyruluyor. Evlatlarını bilir gibi, yani hiç şeksiz, şüphesiz, tereddütsüz bilirler; senin hak peygamber olduğunu, sana indirilen kitabın hak kitap olduğunu, Allah kelâmı olduğunu onlar bilirler.

Bazısı da diyor ki:

“—Bir sürü çocuk olsa okulda, bahçede... İnsan şöyle çocukların arasına bakar, kendi çocuğunu nasıl ayırır; ‘Hah, şu benim oğlan, benim çocuk. Gel bakalım evlâdım!’ diye hemen nasıl bulur. Öyle onu bildikleri gibi, bir sürü söz arasından, bir sürü hüküm arasından, doğruyu o kadar kesin bilirler.” mânâsına diye de söyleyenler olmuş.

Bu yahudi alimlerinden insaflı, imanlı, bilgili yahudi âlimlerinden birisi var, Abdullah ibn-i Selâm RA... Hazret-i Ömer ona demiş ki:

[Kurtubî, *Tefsir*, c.II, s.163, Bakara, 2/146.]

أَتَعْرِفُ مُحَمَّدًا كَمَا تَعْرِفُ وَلَدَكَ قَالَ نَعَمْ
وَ أَكْثَرَ نَزَلَ الْأَمِينِ مِنَ السَّمَاءِ عَلَى الْأَمِينِ
فِي الْأَرْضِ بِنَعْتِهِ فَعَرَفْتُهُ وَابْنِي لَا أَدْرِي
مَا كَانَ مِنْ أُمَّه

(قرطبي عن عمر)

(*E ta'rifü muhammeden kemâ ta'rifü veledek?*)
“Muhammed SAS’ın Allah’ın hak rasûlü, ahir zaman peygamberi olduğunu kendi çocuğunu bilir gibi, kesin bilir misin yâ Abdullah ibn-i Selâm?” diye sormuş. Hazret-i Ömer, onlarla konuşmuş bu konuları, sormuş.

Onun cevabı şöyle: (*Kâle: Neam ve ekser*)
“Evet, onun gibi biliyorum, hattâ ondan daha iyi biliyorum!” buyurmuş ve şöyle ilâve etmiş: (*Nezele’l-emînü mine’s-semâi ale’l-emîni fi’l-ard*) Gökten Cibrîl-i Emîn, yâni emin lakaplı Cebrâil AS, Allah’ın mübarek meleği indirdi gökten. Kime?.. (*Ale’l-emîni fi’l-ard*) Muhammed el-Emîn lakaplı emin peygambere indi, o Allah’ın hak peygamberidir. Emin Cebrâil’in, emin Muhammed’e vahyi haktır. Ben onu evlâdımı bildiğim gibi, ondan daha iyi olarak biliyorum.” demiş.

(*Bina’tihî fearaftühû*) Yâni, o bize eski rivayetlerimizde, kendi aramızda bulunan kitaplarda bildirildiği şekilde aynen vasfedildiği şekilde öyle gelmiştir.

Ben de onu o şekilde biliyorum. (Ve'bnî) Ama evlâdıma gelince, (lâ edri ma kâne min ümmihî) evet bizim hanımdan doğdu ama, Allah bilir. Ama Peygamberimizin hak peygamber olduğunu, evlâdımdan daha iyi bilirim.” diyor. Böyle ifade ediyor.

Bu kadar kesin bildikleri halde, kendi kendilerine düşündükleri zaman, (ve inne ferîkan minhüm) onlardan bir fırka hakkı kabul etti. *Ferik* ne demek? Ayrılmış bir zümre demek, tabi hepsi aynı durum da değil.

Şu zamanda bile hakkı kabul eden, imana gelen ehl-i kitap alimleri var, hahamlar var papazlar var, senatörler var... Amerikan senatörlerinden, milletvekillerinden insanlar var... Clinton'un hanımına Kur'an-ı Kerim hediye edilmiş, o da çok güzel bir teşekkürnâme göndermiş, “Benim için en değerli hediye...” filan diye.

Almanya'dan bir arkadaş bugün anlattı. Almanya'da televizyonda konuşmuşlar bir papazla. İslâm'ın ve Kur'an-ı Kerim'in ne kadar sağlam olduğunu, bir harfinin bile değişmediğini, o papaz nasıl takdirle karşılamış. Yâni, hep böyle insaflılar kabul ediyorlar her devirde, her zaman.

(*Ferîkan minhüm*) “İçlerinden bir fırka da, bazıları da şeytana kanıyor, bu gerçekleri kabul etmiyor. (*Leyektümûne'l-hakka*) Hakkı muhakkak gizliyorlar. “Acaba gizliyorlar mı?” değil, muhakkak gizliyorlar.

(*Ve hüm ya'lemûn*) Bile bile yapıyorlar bu işi; bile bile gerçekleri saklıyorlar. “Aman Muhammed şu bizim kitaplarda yazılan bilgileri öğrenmesin!.. Aman söylemeyin, daha çok takviye olur.” filân diye saklıyorlar.

(*El-hakku min rabbike*) “Rabbinden gelen haktır. (*Felâ tekûnenne mine'l-mümterîn*) Sakın ey Rasûlüm tereddüt edenlerden, münakaşa edenlerden, bu konuyu münakaşa mevzuu yapanlardan olmayasın!” Yâni, “Bu kesin, bu böyle ama, onlar işte böyle duygularla bu işleri yapıyorlar. Sakın sen bu konuyu münakaşa edilecek konu yapma; onların yaptıkları budur.” diye Cenâb-ı Hak Teâlâ, onların inatları karşısında münakaşayı yasaklıyor

Tabii, o yapanlar, o duygularıyla öyle hareket edenler geçtiler. Abdullah ibn-i Selâm RA gibi gerçekleri söyleyip, “Evet, Tevrat'ta bu bilgiler var, aynen biz bunları şu, şu ifadelerle yazılı buluyoruz. Okuduk, zaten bekliyorduk böyle bir peygamber geleceğini...” diyenler de tabii, imanlarının mükâfâtını görüp, Allah'ın lütfuna, ikramına erip cennetlik oldular.

Şu dâr-ı dünya imtihan dünyasıdır. Allah-u Teâlâ Hazretleri imtihanı başarıp, imanını koruyup, fitnelerden kurtulup, musîbetlerden sıyrılıp, dinini güzelce icrâ edip, Allah'ın sevgili kulu olup, iman ile ahirete göçmeyi cümlemize nasib eylesin... Huzuruna sevdiği, razı olduğu kul olarak, yüzü ak, alnı açık varalım!..

Rabbimiz bize rahmetiyle muamele eylesin...
Cennetiyle, cemâliyle cümlelerinizi, cümlemizi
müşerref eylesin...

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler! Aman
imtihanları kaybetmemeye dikkat edin!.. Aman
nefse uymayın, aman şeytana kanmayın!..
Aman fânî dünyanın geçici menfaatlerine
aldanmayın!..

*Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve
berekâtühû!..*

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

28. 03. 2000 - MEDİNE

[Bütün TEFSİR DERSLERİ'ne PDF olarak
ulaşmak için tıklayınız.](#)

